

Валентина Титаренко,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
та методики її навчання
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
ORCID: 0000-0003-1599-9964
ktytar@ukr.net

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ МОВНІ ЗВ'ЯЗКИ: ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ

У статті проаналізовано основні напрацювання дослідників у царині польсько-українських контактів від найдавніших часів до сьогодення. У працях науковців спостережено, що найпотужніший вплив відбувався на українську мову в XVI–XVII ст., тому велику кількість праць науковців спрямовано на аналіз польсько-українських контактів саме в цей період. Описано різносторонність таких розвідок: вияв тематичного наповнення полонізмів, характеристика польських слів в окремих творах, жанрах, стилях, позначення польського впливу на українській антропонімії, фразеології систем української мови, особливості адаптації полонізмів до мови-реципієнта, зміни в структурі польських запозичень тощо.

Невіддільними від діяхронних досліджень є також праці на виявлення польських впливів в українських наріччях, зокрема особливості функціонування полонізмів в пограничних та несуміжних діалектах і под.

Окреслено інші аспекти вивчення польсько-українських зв'язків у лінгвістиці – проблемні місця та особливості перекладів з польської на українську, мовної асиміляції поляків на українській території за несприятливих суспільно-політичних умов, лінгвальний статус афоризмів у знаковій парадигмі польської лінгвокультури тощо.

У аналізованих студіях описано низку труднощів, які виникають у процесі дослідження польського впливу та питання, що потребують глибших розвідок: який відсоток посідають полонізми в українській мові; на яких тематичних групах найбільше позначився вплив польської мови; у яких жанрах і на якій території він найбільше проявляється; еволюція полонізмів у сучасній українській мові; функціонування полонізмів у говірках української мови тощо. На сьогодні немає комплексного дослідження, яке показало б уживання полонізмів хоча б на одному часовому зрізі (наприклад XIV–XV, XVI–XVII, XVIII, XIX ст.), у певному стилі (діловий, художній, конфесійний тощо). Перспективними є дослідження наслідків польсько-української взаємодії в сучасних говорах досліджуваного нами терену, у яких варто простежити, чи відігравали роль полонізми у формуванні північноукраїнського мовного ареалу.

Ключові слова: полонізм, пам'ятка, польський вплив, мовна система, тематична група лексики, антропонім, фразеологізм.

Valentyna Tytarenko. Polsko-ukraińskie stosunki językowe: historia badań

W artykule przeanalizowano główne osiągnięcia badaczy w dziedzinie kontaktów polsko-ukraińskich od czasów najdawniejszych do współczesności. W pracach naukowców zauważono, że najsilniejszy wpływ na język ukraiński miał miejsce w XVI–XVII wieku, dlatego też duża liczba prac naukowców ma na celu analizę kontaktów polsko-ukraińskich w tym okresie. Opisano wszechstronność takich badań: przejawy treści tematycznej polonizmów, charakterystykę wyrazów polskich w poszczególnych utworach, gatunkach, stylach, określenie wpływów polskich na ukraińskie systemy antroponimiczne i frazeologiczne języka ukraińskiego, osobliwości adaptacji polonizmów do języka odbiorcy, zmiany w strukturze zapożyczeń polskich itp.

Nieodłącznym elementem badań diachronicznych są także prace nad identyfikacją polskich wpływów w dialektach ukraińskich, w szczególności nad specyfiką funkcjonowania polonizmów w dialektach przygranicznych i niesąsiadujących itp.

Zarysowano także inne aspekty badań nad polsko-ukraińskimi stosunkami językowymi - obszary problemowe i cechy tłumaczeń z języka polskiego na ukraiński, asymilację językową Polaków na ziemiach ukraińskich w niesprzyjających warunkach społeczno-politycznych, status językowy aforyzmów w symbolicznym paradygmacie polskiej kultury językowej itp.

Przeanalizowane badania wskazują na szereg trudności, pojawiających się w procesie badania wpływów polskich oraz na kwestie wymagające głębszej eksploracji: jaki procent stanowią polonizmy w języku ukraińskim; które grupy tematyczne zostały najbardziej dotknięte wpływem języka polskiego; w których gatunkach i na jakim terytorium jest on najbardziej widoczny; ewolucja polonizmów we współczesnym języku ukraińskim; funkcjonowanie polonizmów w dialektach języka ukraińskiego itp. Do tej pory nie powstały żadne kompleksowe badania, które pokazywałyby funkcjonowanie polonizmów przynajmniej w jednym okresie czasowym (np. w XIV–XV, XVI–XVII, XVIII, XIX w.), w określonym stylu (urzędowym, artystycznym, konfesyjnym itp.). Obiecujące są badania nad konsekwencjami interakcji polsko-ukraińskiej we współczesnych dialektach badanego obszaru, w których warto prześledzić, czy polonizmy odegrały rolę w kształtowaniu się północnoukraińskiego obszaru językowego.

Słowa kluczowe: *polonizm, zabytek, wpływy polskie, system językowy, tematyczna grupa słownictwa, antroponim, frazeologia.*

Valentyna Tytarenko. Polish-Ukrainian Language Relations: a History of Study

The article analyzes the main achievements of researchers in the field of Polish-Ukrainian contacts from ancient times to the present. The works of scientists have observed that the most powerful influence on the Ukrainian language occurred in the 16th–17th centuries, therefore a large number of works by scientists are aimed at analyzing Polish-Ukrainian contacts during this period. The versatility of such investigations is described: the manifestation of the thematic content of Polonisms, the characteristics of Polish words in individual works, genres, styles, the designation of Polish influence on the Ukrainian anthroponymic and phraseological systems of the Ukrainian language, the peculiarities of the adaptation of Polonisms to the recipient language, changes in the structure of Polish borrowings, etc.

Inseparable from diachronic research are also works on identifying Polish influences in Ukrainian dialects, in particular the peculiarities of the functioning of Polonisms in border and non-contiguous dialects, etc.

Other aspects of the study of Polish-Ukrainian linguistic relations are also outlined – problem areas and features of translations from Polish into Ukrainian, linguistic assimilation of Poles in Ukrainian lands under unfavorable socio-political conditions, the linguistic status of aphorisms in the symbolic paradigm of Polish linguistic culture, etc.

The analyzed studies outline a number of difficulties that arise in the process of researching Polish influence and issues that require deeper exploration: the percentage of Polonisms in the Ukrainian language; the thematic groups most affected by the influence of the Polish language; the specific genres and territories where this influence is most evident; the evolution of Polonisms in the modern Ukrainian language; the functioning of Polonisms in the dialects of the Ukrainian language, etc. To date, there is no comprehensive study that would show the functioning of polonisms at least in one time period (for example, the 14th–15th, 16th–17th, 18th, 19th centuries), in a certain style (business, artistic, confessional, etc.). Promising are the studies of the consequences of Polish-Ukrainian interaction in the modern dialects of the area we are studying, in which it is worth tracing whether Polonisms played a role in the formation of the North Ukrainian language area.

Key words: *Polonism, monument, Polish influence, language system, thematic group of vocabulary, anthroponym, phraseology.*

Вступ. Проблема запозичень в українському мовознавстві не нова. Її початки часто вбачають ще в дослідженнях, які мають практичне спрямування (П. Беринди, М. Смотрицького). Історія досліджень слів іншомовного походження нараховує чималу кількість праць, об'єктом яких виступали різні питання: мова-донор (полонізми, богемізми, латинізми, германізми, тюркізми тощо), тематичні групи, наповнені словами іншомовного походження, мовні ситуації, які призводять до появи запозичень, теоретичні питання мовних контактів (інтерференція) та ін. Однак не всі праці можна чітко розподілити за такою класифікацією, оскільки часто в одному дослідженні автори можуть розглядати кілька різноаспектних проблем. Й. Дзендзелівський зазначає, що одним із перших дослідників іншомовних слів в українській мові був І. Вагилевич, але праця його не доступна широкому загалу, оскільки залишилася в рукописному варіанті [24]. У цій публікації зосередимося на короткій характеристиці досліджень, у яких предметом опису був польський вплив на систему української мови.

Мета статті – проаналізувати історію вивчення впливу польської мови на рівні лінгвальної системи української мови в різні хронологічні періоди. Основний метод, застосований у цій публікації, описово-аналітичний.

Виклад основного матеріалу. Серед досліджень, які спрямовані на виявлення лексики іншомовного походження в українській мові, найбільший відсоток належить працям, присвяченим **польським** впливам. Проблема польсько-українських зв'язків посідає центральне місце серед мовних контактів української мови. Передовсім це пов'язано з тим, що з усіх запозичень в українському лексиконі найбільше полонізмів, які, за спостереженнями істориків української мови [41; 52, с. 15; 48, с. 21; 46, с. 64; 35, с. 33], найпотужнішим струменем улилися саме в к. XVI – на поч. XVII ст. Також зазначають польські дослідники, що з усіх мов, на які впливала польська, на східнослов'янські найсильніше, особливо на українську [79, s. 1]. Основна причина – статус польської мови на українських землях у досліджуваний період, використання її як офіційної мови. Польська мова отримала можливість впливати на більшість царин тогочасного суспільного життя, зачіпаючи й систему староукраїнської мови, подекуди витісняючи її та інші мови, які теж функціонували на українських землях в окреслений період.

Питання українсько-польських контактів одним із перших розглянув П. Житецький. Автор порушив низку питань, які залишаються актуальними в польській та українській лінгвістиці донині. Апелюючи до культурних зв'язків обох народів, він зазначає, що впливи польської та української мов були взаємними [26, с. 51]. П. Житецький указав на методологічно складну проблему: відмежування власне полонізмів від лексики праслов'янського походження в українській мові [там само, с. 52].

І. Огієнко, розглянувши мовну ситуацію на українських землях у XVI–XVII ст., відзначив значний польський вплив, особливо на актову мову [40, с. 147–151, 160–162; 41, с. 465 та ін.]. Історик мови одним із перших указав та проаналізував впливи європейських (німецької, польської, церковнослов'янської, італійської, латинської, чеської) мов на староукраїнську XVI–XVII ст., зазначаючи всі можливі шляхи проникнення запозиченої лексики [41, с. 458–518]. Більшість прийомів, окреслених у працях дослідника, ураховують і сьогодні при встановленні етимологічного й історичного джерела запозиченого слова.

У працях П. Житецького та І. Огієнка закладено ті підвалини, на яких будуються подальші дослідження запозичень в українській мові. Окреслимо поставлені в описаних студіях проблеми, які на сьогодні є дискусійними й до кінця не розв'язаними, попри значну кількість праць, присвячених цьому питанню

– розмежування власне польської лексики (подекуди також і власне чеської) і спільнослов'янської в українській мові;

- складність визначення шляхів запозичення;
- установлення хронології слів іншомовного походження;
- позначення цих впливів на народнорозмовній мові тощо.

Із другої половини ХХ ст. польсько-українські контакти досліджуються в українському та польському мовознавстві в різних площинах.

Аналізують полонізми в тематичних групах. Однією з перших з'явилася монографія німецької дослідниці Р. Ріхардт, предметом якої стали полонізми (близько 2500 лексем) в українській мові (як літературній, так і діалектній) [75]. Однак праця має чимало недоліків, неточностей, які викладені в рецензії М. Юрковського [71]. Наповнення тематичних груп полонізмами на матеріалі актових книг ХVII ст. скрупульозно проаналізовано в статті М. Худаша. За спостереженнями автора, у досліджуваних рукописних пам'ятках полонізми домінують в адміністративно-юридичній, суспільно-політичній групах і в службових та інших словах, а найменше – у церковно-обрядовій. М. Худаш підрахував: на 18 000 ужитих у досліджуваних документах слів полонізмам належить 3000, що становить 16,6 % [63]. Вплив польської мови в ботанічній лексиці від найдавніших часів до ХХ ст. простежив І. Сабадош. Дослідник виявив у пам'ятках ХV–ХVIII ст. близько двохсот полонізмів у цій групі, що становить майже половину всіх іншомовних слів у староукраїнській ботанічній номенклатурі. Номени І. Сабадош подає в хронологічній послідовності, відзначає, що частина зберігається в сучасній мові [53]. В інших дослідженнях польська лексика в тематичних групах була предметом вивчення в комплексі з іншими запозиченнями [12; 31; 60; 61].

Спостереженню підлягали полонізми в окремих жанрах. Тексти ділового стилю були предметом розгляду Ф. Ткача, М. Худаша. Ф. Ткач, досліджуючи мову ділових документів канцелярії Б. Хмельницького, окрему розвідку присвятив полонізмам [60]. Автор наводить статистичні факти: 85% – слова українського походження, 3% – старослов'янізми, 5% – полонізми, 7% – запозичення з неслов'янських мов. Зіставивши гетьманські універсали, науковець виявляє, що не всі вони однаково наповнені полонізмами: у документах, писаних гетьманом, польських елементів менше, ніж у тих, які створювали писарі. Автор переконаний, що значна частина польських слів була обмежено вживана, а в розмовному мовленні їх зовсім мало. Підтвердженням цього є відсутність більшості з них у сучасних діалектах української мови [60, с. 356–365]. Тематичні групи лексики ділових документів проаналізував М. Худаш, зазначаючи також у них вплив лексики іншомовного походження [62]. М. Рогаль тезисно окреслила причину появи полонізмів у діловодстві ХIV–ХV ст. та роль польської мови в поширенні запозичень з інших мов [48].

Слова польського походження в літописах кінця ХVII – поч. ХVIII ст. представлено в інших публікаціях М. Рогаль. Дослідниця засвідчує в літописах найбільшу кількість полонізмів у межах лексики, пов'язаної з людиною та її побутом [47, с. 128]. Окрему статтю авторка присвятила польській мові як посередниці чеських запозичень, у якій зазначила, що більшість чехізмів в українські тексти потрапило саме через польську [49].

На вплив польської мови в текстах Крехівського Апостола звернув увагу І. Огієнко [41].

Адаптацію полонізмів на фонетичному, морфологічному та словотвірному рівнях староукраїнської мови ХIV–ХV ст. висвітлено в наукових розвідках Л. Гумецької [17–19].

Словники теж були об'єктом вивчення іншомовного впливу, передовсім польського. У Словнику староукраїнської мови ХIV–ХV ст. полонізми досліджували Д. Будняк, В. Вітковський, М. Карплюк. Предмет їх розвідок – вплив польської мови на тематичні групи та фонетичну й граматичну структуру староукраїнської мови [68; 78; 72]. Скрупульозні спостереження в Л. Гонтарук, проведені на матеріалах опублікованих томів Словника української мови ХVI – першої половини ХVII ст. Дослідниця проаналізувала запозичення в системних зв'язках, зокрема лексики: дослідила тематичні групи, виявила синонімічні, антонімічні ряди тогочасних запозичень [11].

С. Вакуленко, В. Піддубна виявили й охарактеризували полонізми в «Українсько-італійському словнику» Є. Онацького (XIX ст. – В. Т.). Матеріал дослідники порівняли з іншими українськими словниками [77]. У В. Піддубної предметом дисертації були полонізми в українській лексикографії 20–40-х рр. XX ст. [45].

Наслідки польського впливу в сучасній українській мові простежувала Д. Будняк на матеріалах ЕСУМу та СУМу. Авторка звертає увагу на семантичні групи полонізмів, особливості їх функціонування в різних стилях, зокрема художньому та публіцистичному, уходження в лексико-семантичну, фразеологічну систему української мови, подає кількісні характеристики тощо [67].

І. Сус дослідила комплекс пам'яток українсько-польської та польсько-української лексикографії XIX ст. (уміщує 21 друковане й рукописне джерело), визначила особливості макро- й мікроструктури, виконала класифікацію онімів та фразем, проаналізувала особливості досліджуваних словників на різних мовних рівнях, окреслила ознаки українсько-польської мовної інтерференції [56; 57].

Цінні думки та спостереження знаходимо в студіях В. Русанівського, зокрема про відмінність іншомовних впливів у північноукраїнських та південноукраїнських текстах [52 с. 13]. Також автор прослідковує контакти, насамперед східнослов'янських мов із іншими слов'янськими, розвиток стилів української мови під іншомовною дією, відмінність впливів чужих мов у різних стилях, причини появи низки запозичень тощо [51; 52].

Українсько-західнослов'янські паралелі були предметом досліджень П. Гриценка та Й. Дзензелівського [13; 25].

У процесі функціонування в українській мові частина полонізмів піддається семантичним змінам: спрощення та ускладнення семантичної структури, переінтеграція лексико-семантичних варіантів. Ці процеси проілюструвала на конкретних прикладах А. Свашенко [54].

Потужно представлено польсько-українські зв'язки в контексті іншомовних впливів у працях С. Гриценка, зокрема детально описано тематичне наповнення, динамічні процеси в лексичному складі пам'яток XVI–XVII ст., для частини слів уточнено час появи, проаналізовано словотвірні особливості в подальшому розвитку запозичень в українському лексиконі [15; 16]. С. Гриченко з'ясовувала, як впливала польська мова на формування мовної картини світу українців у XVI–XVII ст. [14].

О. Геращенко досліджувала вплив польської стилістики на староукраїнське діловодство, зокрема гетьманських універсалів. Авторка визнає також імовірність наслідування чеських та латинських взірців, зауважує про чеський і польський вплив на формуляр та синтаксис українських грамот [8; 9]. У співавторстві із А. Штефаном науковиця описала слов'яноруські вставки польською графікою в трактаті Л. Барановича [10].

Функціонування лексем польського походження в давніх пам'ятках студіював В. Мойсієнко на матеріалі книги «Акти Житомирського гродського уряду: 1590 р., 1635 р.», розподіливши полонізми на тематичні групи, виявивши семантичні особливості окремих номенів [35; 36]. Предметом науковця також була мовна ситуація та використання польської мови у творах К. Транквіліона-Ставровецького, «Лїкарство на оспалий умисль чоловічий» та ін. [34; 37; 38].

У контексті аналізу праці «Лїкарство на оспалий умисль чоловічий» характеризує польський чинник М. Мозер [33].

Польсько-українські взаємозв'язки на мовному рівні, властиві для XV–XVII ст., глибоко простежив В. Денисюк, найбільше увагу зосередивши на діяхронній фразеології [20–23]. У представлених публікаціях автор характеризує особливості функціонування етнонімів в українському та польському поетичному дискурсі XVI–XVII ст. [20], убачає польський слід у фразеологізмі *загнати в тарапати* [21]. Аналітичною є праця автора, у якій дослідник висновковує про польсько-український культурний діалог XVII ст.: «Для українців контакти з Річчю Посполитою в XVII ст., попри всі негативні моменти, мали набагато більше плюсів, зокрема це освіта (відкриття спочатку братських шкіл, що згодом переросли у вищі навчальні заклади; польська мова як одна з мов освітнього простору) та культура

(запозичення з польської мови / літератури / культури або за її посередництвом нових жанрів, стилів, проникнення в тогочасну україністику європейських і світових сюжетів; збагачення лексичного складу української мови; так звана участь польської мови у витісненні церковнослов'янського елементу з живої української мови; розвиток граматичної думки та лексикографії), що передбачає проведення інтердисциплінарних досліджень для вивчення дискурсу тієї чи тієї епохи та з'ясування того, як це позначилося на розвитку конкретного явища» [22, с. 25].

Полонізми в текстах Вижівської актової книги були предметом І. Царалунги [64]. Т. Висоцька детально звернула увагу на запозичення сполучників з польської мови в староукраїнських текстах [7].

Вплив польської мови на творчість Лазаря Барановича вивчала О. Лазаренко [32]. Стилистичні особливості творів польського проповідника епохи Бароко Томаша Млодзяновського описували О. Зелінська та В. Денисюк [27]. Також О. Зелінська досліджувала польські впливи на українські барокові тексти [28; 29; 30].

Польське походження антропонімів XVI–XVII ст. на матеріалі пам'яток Житомирщини простудійовано в працях Л. Ящук [66].

Й. Гетка описувала особливості функціонування польської мови на українських землях та її вплив на василіанські тексти XVIII ст. [69].

У контексті українсько-польських зв'язків працювали також польські науковці [70; 74; 76; 78; 79 та інші]; український вплив на мову текстів міських книг Східної Люблінщини XVII–XVIII ст. аналізував Ю. Кость [73].

Історико-культурні умови заселення поляками території сучасної Житомирщини описано в статті М. Бовсуновської [5], у якій дослідниця констатувала, що поляки, одна з найбільших нацменшин, асимілювалися під впливом української культури: за її спостереженнями, національна й мовна самоідентифікація поляків почала втрачатися з першої чверті XX ст. Основні причини, на думку авторки, різні суспільно-політичні події в XIX ст., зокрема намагання Російської імперії стерти межі між національними меншинами [там само].

Специфіку перекладу термінів, фразеологізмів, лексичних одиниць із польської на українську описувала Т. Павлінчук; у низці публікацій дослідниця подає власне бачення у вирішенні складних моментів, які виникають під час перекладу [42; 43; 44].

У праці А. Болотнікової та С. Галаур полонізми проаналізовано як регулятивні засоби в структурі художнього тексту, розглянуто їх з погляду логіко-інтелектуального, емоційного та оцінного складників [6].

Важливими також є дослідження, спрямовані на вияв ролі польської мови в межах певного діалекту. Наприклад, полонізми в західнополіських говірках скрупульозно дослідив Г. Аркушин, який виявив запозичення польського походження, простежив їхні зміни на діалектному рівні, відзначив особливості адаптації до місцевого мовлення, окреслив ареал поширення в межах аналізованої говірки [1; 2; 3; 4], описав полонізми в підляських говірках [4].

Як ілюстрацію студіювання польського впливу в діалектах можемо навести статті Т. Тищенко, у яких авторка досліджувала польські запозичення в говірках Східного Поділля, а також семантико-словотвірну структуру прізвищ польського походження в цьому ж ареалі [58; 59]. У роботі проаналізовано полонізми, що лягли в основу антропонімів, схарактеризовано спосіб словотвору та описано різноманітні модифікації, що відбувалися в процесі розвитку досліджуваної групи власних назв [59].

Про іншомовні впливи в північноукраїнському ареалі писав М. Никончук: «...жодна ізоглоса адстрактного походження не брала участі в оформленні його [правобережного говору – *В. Т.*] сучасного ареалу» [39, с. 99], але якщо в становленні зовнішніх ізоглос запозичення не відіграють значної ролі, то в оформленні внутрішніх – беруть активну участь і «не збігаються з ізоглосами самотутніх явищ, а утворюють здебільшого самотійні ареали або зони, які об'єднують декілька внутрішніх ареалів чи приєднують внутрішні ареали

контактуючого говору до сусіднього» [там само, с. 99–100]. Водночас М. Никончук зазначає, що «різні зони утворюють полонізми, а також германізми, романізми та гунгаризми, що прийшли через польську мову» [там само, с. 100]. Вищевикреслені проблеми потребують детальнішого та глибшого аналізу, появи нових матеріалів, які дали б змогу ширше інтерпретувати роль полонізмів в українській мові.

Описані в цій праці наукові розвідки є лише частиною величезного напрацювання польсько-українських лінгвістичних студій. Попри значний масив досліджень у науковців лишається велике поле не до кінця простудійованих проблемних місць чи й зовсім не початих. Зауважимо, що через спорідненість походження, мовну і культурну близькість польської й української мов для окремих слів є значні труднощі у встановленні напряму запозичення [55, с. 373]. Унаслідок багатовікових контактів польської та української мов для частини лексем не можна чітко розмежувати польське запозичення в українській мові та українських – у польській. Про проблему відмежування власне полонізмів від лексики спільнослов'янського походження віддавна зауважували науковці [26, с. 51–52; 46, с. 64; 63, с. 123; 73]. Причиною труднощів є те, що між спорідненими й близькими мовами не завжди є відмінні зовнішні ознаки, якими б ці мови протиставлялися. У з'ясуванні правдивості історії для таких «проблемних» слів помічними стали б повні історичні словники, з яких можна було би почерпнути інформацію про час функціонування лексеми, її значення, частоту вживання тощо. В українському науковому доробку маємо «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.», «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. (до літери М, вип. 18)», «Матеріали...» Є. Тимченка; старопольську мову представлено в лексикографічних працях «Словник старопольської мови (XIV–XV ст.)», «Словнику польської мови XVI ст.». Для встановлення спільнослов'янського походження лексеми, власного утворення чи запозичення, важливими стають історичні та етимологічні словники з інших слов'янських мов.

Для уточнення історії окремих слів і низки проблемних питань велике значення мало б видання словників мови письменників відповідного періоду досліджуваних мов. Кращому розв'язанню проблеми українсько-польських зв'язків сприятиме видання національного (зведеного) словника української мови, що дасть змогу простежити еволюцію запозичень (зникнення, зміна семантики, словотворча продуктивність тощо). Погоджуємося з думкою П. Гриценка, що «з'ясування багатьох аспектів українсько-польських контактів... окреслюється в новому світлі саме завдяки національним і регіональним польським та українським лінгвістичним атласам та діалектним словникам (а не лише на основі словників літературних мов), оскільки атласи з їх точною локалізацією явищ і відбиттям ступеня їх поширення в говірках часто дають вичерпну відповідь: чи могла бути польська мова джерелом запозичення, чи центром поширення явища були українські говірки, чи порубіжні явища виникли як інноваційні елементи перехідної зони» [13, с. 201–202]. Але на сьогодні таке дослідження провести неможливо, оскільки не маємо загальнонаціональних (зведених) словників української й польської мов, за допомогою яких можна було б виявити ареал поширення лексем і, відповідно, уточнити їх запозиченість чи питомість. Лексичні атласи такий матеріал фіксують спорадично.

Ще на початку 70-х років XX ст. Н. Романова зазначала: «Проблема польсько-українських мовних зв'язків виявилася розпорошеною на окремі часткові теми і, по суті, не набула узагальненого висвітлення» [50, с. 46]. На жаль, і в сучасному українському та польському мовознавстві узагальненого, системного дослідження немає. Хоча, зважаючи на різноаспектність польсько-українських контактів та їхніх наслідків в українській мові, напевно чи можна створити всеохопну монографію, у якій би вичерпно можна було розкрити роль та результати польського впливу в діяхронії й на сучасному зрізі, у літературній мові й діалектній, окреслити стилістичне призначення полонізмів у кожному стилі, зокрема в різні періоди.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Чи не з перших публікацій окреслюється коло питань, які варто дослідити в польсько-українських мовних контактах. Проблема функціонування в українській мові лексики польського походження,

попри тривалу історію та велику кількість праць, містить питання, які потребують глибшого аналізу, систематизації, низка з них різними вченими трактується неоднозначно: який відсоток посідають полонізми в українській мові; на яких тематичних групах найбільше позначився вплив польської мови; у яких жанрах і на якій території він найбільше проявляється; еволюція полонізмів у сучасній українській мові; уживання полонізмів у говірках української мови тощо. На сьогодні немає комплексного дослідження, яке показало б функціонування полонізмів хоча б на одному часовому зрізі (наприклад XIV–XV, XVI–XVII, XVIII, XIX ст.), у певному стилі (діловий, художній, конфесійний тощо). Перспективними є дослідження наслідків польсько-української взаємодії в сучасних говорах досліджуваного нами терену, у яких варто простежити, чи відігравали роль полонізми у формуванні північноукраїнського мовного ареалу.

Список використаних джерел та літератури

1. Аркушин Г. Л. Народна лексика Західного Полісся : монографія Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. 236 с.
2. Аркушин Г. Л. Полонізми в західнополіських говірках. *Studia nad polszczyzną kresową* / pod red. Janusza Riegera. Warszawa, 1999. Т. 9. S. 257–303.
3. Аркушин Г. Л. Словник українських говірок Підляшшя. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2025. 600 с.
4. Аркушин Г. Українські говірки Підляшшя : сучасне усне мовлення. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. 196 с.
5. Бовсуновська М. Мовна асиміляція поляків на Житомирщині. *Українська полоністика*. 2019. Вип. 16. С. 17–23.
6. Болотнікова А., Галаур С. Полонізми та їхній регулятивний потенціал у творах української літератури. *Українська полоністика*. 2023. Вип. 21. С. 11–19.
7. Висоцька Т. Запозичення з польської мови в українських пам'ятках XVI–XVII ст. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2015. Вип. 63. С. 123–137.
8. Геращенко О. М. На маргінесі лінгвістичних студій: до питання про польські впливи у формулярі «руських» привілейних грамот. *Slavia Occidentalis. Linguistica*. Т. 78/1 (2021) – 79/1 (2022). С. 41–49.
9. Геращенко О. М. Польські впливи в руських грамотах XIV–XVII ст. *Slavia Occidentalis. Linguistica*. 2024. № 81/1. С. 23–52.
10. Геращенко О. М., Штефан А. П. «Iazyk moý pouczytsia prawdy twoiey»: слов'яноруські вставки польською графікою у трактаті Лазаря Барановича. *Slavia Occidentalis. Linguistica*. Т. 78/1 (2021) – 79/1 (2022). С. 51–60.
11. Гонтарук Л. Характер запозичень із польської мови в українську XVI – першої половини XVII ст. *Проблеми слов'янознавства*. 2004. Вип. 54. С. 78–103.
12. Гринчишин Д. І. Із спостережень над адміністративно-юридичною лексикою в українських грамотах XIV–XV ст. *Дослідження і матеріали з української мови*. Київ, 1962. Т. V. С. 31–52.
13. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ : Наукова думка, 1980. 269 с.
14. Гриценко С. Роль польських запозичень у формуванні мовної картини світу українців (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI–XVII ст.). *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 2015. Т. 3. С. 87–96.
15. Гриценко С. П. Динаміка лексикону української мови XVI–XVII ст., Київ : КММ, 2017. 936 с.
16. Гриценко С. Польські лексичні запозичення XVI–XVII ст. *Studia linguistica*. 2009. Vol. 2. S. 123–129.
17. Гумецька Л. Л. Морфематичні субституції в найдавніших українських запозиченнях з польської мови. *Питання слов'янського мовознавства*. Львів, 1963. С. 52–56.
18. Гумецька Л. Л. Способи адаптації запозиченої лексики в староукраїнській мові. *Мовознавство*. 1976. № 4. С. 71–74.
19. Гумецька Л. Л. Фонетичні субституції в староукраїнських запозиченнях з польської мови. *Дослідження і матеріали з української мови*. Київ, 1962. Т. 5. С. 53–62.
20. Денисюк В. Етнонімікон української та польської поезії XVI–XVII ст. *Українська полоністика*. 2022. Вип. 20. С. 18–33.
21. Денисюк В. Польські «неприємності» в українській фразеології. *Українська полоністика*. 2021. Вип. 19. С. 30–40.
22. Денисюк В. В. Польсько-український культурний діалог XVII ст. як результат релігійної полеміки. *Мовознавчий вісник*. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2024. Вип. 36. С. 5–14.
23. Денисюк В. В. Українсько-польські мовні контакти в другій половині XVI – першій половині XVII ст. *Лінгвістика*. 2024. № 1 (49). С. 5–19.
24. Дзендзелівський Й. Іван Вагилевич – перший дослідник іншомовних запозичень в українській мові. *До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди 70-річчя*. Київ–Львів, 2004. Т. 1. С. 142–172.

25. Дзендзелівський Й. О. Українсько-західнослов'янські паралелі. Київ : Наукова думка, 1969. 209 с.
26. Житецький П. Г. Вибрані праці. Філологія. Київ : Наукова думка, 1987. 328 с.
27. Зелінська О., Денисюк В. Мовні засоби вираження настанов у творах Томаша Млодзяновського. *Українська полоністика*. 2024. Вип. 22. С. 19–27.
28. Зелінська О. Питальні речення як засіб впливу на адресата в проповідях польського барокового проповідника Томаша Млодзяновського. *Українська полоністика*. 2022. Вип. 21. С. 34–41.
29. Зелінська О. Ю. Барокова проповідь як відображення українсько-польських зв'язків. *Rozdroża. Polsko-ukraiński dyskurs humanistyczny* / red. R. Dymczyk, I. Krywoszeja, N. Morawiec. Poznań–Humań–Częstochowa, 2013. S. 275–281.
30. Зелінська О. Ю. Запозичення з польської мови в українських барокових казаннях XVII ст. *Zjawisku nobilitacji i deprecjacji w języku. Słowa i teksty* / pod red. Renaty Bizior, Doroty Suskiej. Częstochowa, 2012. T. II. S. 339–352.
31. Керницький І. М. Судово-адміністративна і суспільно-економічна лексика «Війтівських книг» XVI–XVIII ст. с. Одрехово, колишнього Сяноцького повіту на Лемківщині. *Дослідження і матеріали з української мови*. Київ, 1964. Т. VI. С. 91–108.
32. Лазаренко О. Польська літературна мова в українськомовному суспільстві XVII ст. (на матеріалі творів Лазаря Барановича). *Вісник. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Вип. 11. 2001. С. 53–54.
33. Мозер М. Про «просту руську» мову Лькарства на «спалый оумысль чоловічій 1607 р. *Slavia Orientalis*. 2020, T. LXIX, No 2. С. 301–318.
34. Мойсієнко В. «Зерцало богословії» Кирила Ставровецького як пам'ятка української писемно-літературної мови початку XVII століття. *Богословський трактат Кирила Ставровецького «Зерцало богословії» (Почаїв 1618)* : факсим. вид., транслітерація тексту й наук. дослідж. / відп. ред. В. Мойсієнка. Львів : Вид-во УКУ, 2021. С. 455–484.
35. Мойсієнко В. Акти Житомирського уряду кінця XVI – початку XVII ст. – важливе джерело вивчення тогочасної української літературно-писемної мови. *Акти Житомирського гродського уряду: 1590 р., 1635 р.* Житомир, 2004. С. 5–41.
36. Мойсієнко В. Запозичення в практиці ведення канцелярських книг Правобережної України (на матеріалі житомирських актових книг 1590 та 1635 рр.). *Волинь–Житомирщина*. 2020. № 31. С. 47–54.
37. Мойсієнко В. *Лькарство... від приспаного розуму людського або перекладацька майстерність Дем'яна Наливайка. Rozprawy Komisji Językowej*. 2018. Т. 66. С. 297–317.
38. Мойсієнко В. Польська складова простомовності староукраїнського книжника. *Slavia Orientalis*. 2020. T. LXIX, No 3. С. 581–593.
39. Никончук М. В. Запозичення як фактор діалектогенного процесу. *Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами*. Тези доповідей. Ужгород, 1982. С. 99–100.
40. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М. Тимошик. Київ : «Наша культура і наука», 2001. 440 с.
41. Огієнко І. Українська літературна мова XVI ст. і український Крехівський Апостол 1560-х років. Літературно-лінгвістична монографія. Варшава : Вид-во Варш. ун-ту, 1930. Т. 1. 520 с. Т. 2. 192 с.
42. Павлінчук Т. Особливості перекладу фразеологічних одиниць із польської мови на українську. *Українська полоністика*. 2022. Вип. 20. С. 41–52.
43. Павлінчук Т. Терміни в перекладі літературознавчих наукових текстів із польської мови на українську. *Українська полоністика*. 2023. Вип. 21. С. 28–43.
44. Павлінчук Т. Tkwić we wnętrzu: особливості перекладу окремих лексичних одиниць із польської мови на українську. *Українська полоністика*. 2021. Вип. 19. С. 41–52.
45. Піддубна В. В. Полонізми в українській лексикографії 20-40-х рр. XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01, Харків, 2009. 193 с.
46. Полюга Л. М. Українська абстрактна лексика XIV – I половини XVII ст. Київ : Наукова думка, 1991. 238 с.
47. Рогаль М. С. Лексичні запозичення в українських літописах к. XVII – I пол. XVIII ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1968. 366 с.
48. Рогаль М. С. Полонізми в українсько-білоруській діловій мові XIV–XV ст. *Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами*: тези доповідей. Ужгород, 1982. С. 21–22.
49. Рогаль М. С. Польська мова як джерело чеських лексичних запозичень в українських літописах кінця XVII – першої половини XVIII ст. *Мовознавство*. 1968. № 3. С. 34–40.
50. Романова Н. П. Вивчення українсько-польських мовних контактів у слов'янській філологічній науці. *Мовознавство*. 1972. № 4. С. 41–50.
51. Русанівський В. М. Джерела розвитку східнослов'янських літературних мов. Київ : Наукова думка, 1985. 213 с.
52. Русанівський В. М. Слов'янські міжмовні зв'язки і формування функціональних стилів української літературної мови XVI–XVII ст. Київ: Наукова думка, 1973. 28 с.

53. Сабадош І. Українсько-польська взаємодія в ботанічній лексичі. *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim*. Białystok, 1995. С. 87–97.
54. Свашенко А. Семантичні зміни польських запозичень в українській мові (на матеріалі пам'яток XVI–XVII ст. та сучасної мови). *Українська мова: сучасність–історія* / за ред. Ф. Чижевського, П. Гриценка. Львів. 2003. С. 203–213.
55. Сінкевич О. Україно-польські взаємини XIV–XVI ст. (етнологічний аспект). *Діалог культур: Україна у світовому контексті*. Вип. 2. Львів, 1996. С. 372–376.
56. Сус І. Р. Гуцульські лексикони (1880–1881 pp.) Яна Грегоровича. *Українська полоністика*. 2023. Вип. 21. С. 44–52.
57. Сус І. Р. Українсько-польська і польсько-українська лексикографія XIX століття в україністичному вимірі : автореферат дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2019. 23 с.
58. Тищенко Т. М. Антропоніми польського походження на діалектній карті Східного Поділля. *Українська полоністика*. 2024. Вип. 22. С. 28–37.
59. Тищенко Т. М. Полонізми у структурі східноподільських говірок. *Лінгвістика*. 2010. № 3 (21). С. 136–141.
60. Ткач Ф. Є. Мова ділових документів канцелярії Богдана Хмельницького (лексика і фразеологія) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 1953. 490 с.
61. Ткач Ф. Є. Суспільно-економічна лексика мови українських документів I половини XVII ст. *Праці Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова*. Серія філологічних наук. Одеса : Вид-во ОДУ, 1958. Вип. 8. С. 189–201.
62. Худаш М. Л. Лексика українських ділових документів к. XVI – поч. XVII ст.: на матеріалах Львівського Ставропігійського братства. Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. 164 с.
63. Худаш М. Л. Спостереження над лексичними полонізмами в українській актовій мові кінця XVI – поч. XVII ст. *Дослідження і матеріали з української мови*. Київ, 1960. Т. III. С. 121–139.
64. Царалунга І. Польські мовні запозичення у староукраїнських текстах Вишнівської актової книги. *Проблеми слов'янознавства*. 2012. Вип. 61. С. 225–230.
65. Шарманова Н. М. Афоризм у знаковій парадигмі польської лінгвокультури. *Українська полоністика*. 2024. Вип. 22. С. 38–46.
66. Яшук Л. Представлення матеріалів зі «Словника прізвищевих назв Житомирщини XVI–XVII ст.» *Українська полоністика*. 2021. Вип. 19. С. 65–81.
67. Budniak D. Adaptacja wyrazów polskich we współczesnym ukraińskim języku literackim. Opole, 1993. 138 s.
68. Budniak D. Polsko-ukraińskie powiązania leksykalne w XIV–XV wieku. *Słownictwo języków słowiańskich w aspekcie porównawczym* / pod red. M. Łesiowa. Lublin, 1987. S. 37–45.
69. Getka J. *U progu modernizacji. Ruskojęzyczne drukarstwo bazylińskie XVIII wieku*. Warszawa 2017, 315 s.
70. Huckowska H. Wpływ języka polskiego na rozwój ukraińskiej leksyki religijnej. *Z badań nad polsko-ukraińskimi powiązaniami językowymi* / pod. red. D. Buczki, M. Łesiowa, Lublin, 2003. S. 62–73.
71. Jurkowski M. Pierwsza obszerna praca o polonizmach w języku ukraińskim. *Slavia orientalis*. Warszawa, 1959. R. VIII. № 2–3. S. 157–162.
72. Karpluk M. Słownik języka staroukraińskiego XIV–XV w. A rekonstrukcja leksyki staropolskiej. *Munera linguistica*. S. 157–161.
73. Kość J. Z historii polsko-ukraińskich związków językowych we wschodniej Lubelszczyźnie. *Dzieje Lubelszczyzny*. T. 4, Lublin, 1992. S. 101–112.
74. Kurzowa Z. Najważniejsze charakterystyczne rysy języka polskiego w WKŁ w XVII w. *Munera linguistica Ladislao Kuraszkiewicz dedikata*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1993, S. 199–210.
75. Richhardt R. Polnische Lehwörter im Ukrainischen. Berlin, 1957. 122 s.
76. Rospond S. Studia nad językiem polskim XVI wieku. Wrocław, 1949. 530 s.
77. Wakulenko S., Pidubna W. Polonizmy w ukraińskim słownictwie „galicyjskim” według Słownika ukraińsko-włoskiego Jewhena Onackiego. *Kontakty językowy polszczyzny na pograniczu wschodnim* / pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej i W. Szulowskiej. Warszawa, 2000. S. 253–263.
78. Witkowski W. Polonizmy w języku staroukraińskim. *Annales universitatis Mariae Curie-Skłodowska*. Lublin–Polonia. Vol. XIV/XV. Sectio FF. 1996 / 1997. C. 133–146.
79. Zaręba A. Wpływy polszczyzny na słownictwo innych języków słowiańskich. *Język polski*. Styczeń–luty. 1961. XVI. S. 1–19.

References (translated & transliterated)

1. Arkushyn, H. L. (2014). *Narodna leksyka Zakhidnoho Polissia: monohrafiia [Folk vocabulary of Western Polissya: monograph]*. Lutsk: Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky [in Ukrainian].
2. Arkushyn, H. L. (1999). Polonizmy v zakhidnopoliskykh hovirkakh [Polonisms in Western Polesie dialects]. *Studia nad polszczyzną kresową – Studies on the Borderland Polish Language*. (Vol. 9), (pp. 257–303). J. Rieger (Ed.). Warszawa [in Ukrainian].

3. Arkushyn, H. L. (2025). *Slovník ukrajinšykh hovirok Podliashshia [Dictionary of Ukrainian dialects of Podlasie]*. Lutsk: FOP Ivaniuk V. P. [in Ukrainian].
4. Arkushyn, H. (2022). *Ukrainski hovirky Podliashshia: suchasne usne movlennia [Ukrainian dialects of Podlasie: modern oral speech]*. Lutsk: FOP Ivaniuk V. P. [in Ukrainian].
5. Bovsunovska M. (2019). Movna asymiliatsiia poliakiv na Zhytomyrshchyni [Linguistic assimilation of Poles in the Zhytomyr region]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue. 16, pp. 17–23 [in Ukrainian].
6. Bolotnikova, A., Halaur, S. (2023). Polonizmy ta yikhonii rehuliatyvnyi potentsial u tvorakh ukrainskoi literatury [Polonisms and their regulatory potential in works of Ukrainian literature]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue. 21, pp. 11–19 [in Ukrainian].
7. Vysotska, T. (2015). Zapozychennia z polskoi movy v ukrainskykh pamiatkakh XVI–XVII st. [Borrowings from Polish in Ukrainian monuments of the 16th–17th centuries]. *Visnyk of Lviv University. Series Philology – Bulletin of Lviv University. Philological Series*, issue 63, pp. 123–137 [in Ukrainian].
8. Herashchenko, O. M. (2021–2022). Na marhinesi linhvistychnykh studii: do pytannia pro polski vplyvy u formularii "ruskykh" pryvileinykh hramot [On the Margins of Linguistic Studies: On the Question of Polish Influences in the Formulary of "Ruthenian" Privilege Letters]. *Slavia Occidentalis. Linguistica*. Vol. 78/1–79/1, pp. 41–49 [in Ukrainian].
9. Herashchenko, O. M. (2024). Polski vplyvy v ruskykh hramotakh XIV–XVII st. [Polish influences in Russian letters of the 14th–17th centuries.]. *Slavia Occidentalis. Linguistica*. Vol. 81/1, pp. 23–52 [in Ukrainian].
10. Herashchenko, O. M., Shtefan, A. P. (2021–2022). "Iazyk moy pouczytsia prawdy twoiey": slovianoruski vstavky polskoiou hrafikoio u traktati Lazaria Baranovycha ["My language teaches you the truth": Slavic-Russian inserts in Polish graphics in the treatise of Lazar Baranovich]. *Slavia Occidentalis. Linguistica*. Vol. 78/1–79/1, pp. 51–60 [in Ukrainian].
11. Hontaruk, L. (2004). Kharakter zapozychen iz polskoi movy v ukrainsku XVI pershoi polovyny XVII st. [The nature of borrowings from Polish into Ukrainian in the 16th – first half of the 17th centuries]. *Problemy slovianoznavstva – Problems of Slavic Studies*, issue. 54, pp. 78–103 [in Ukrainian].
12. Hrynchyshyn, D. I. (1962). Iz sposterezhen nad administratyvno-yurydychnoiu leksykoio v ukrainskykh hramotakh XIV–XV st. [From observations on administrative and legal vocabulary in Ukrainian documents of the 14th–15th centuries.]. *Doslidzhennia i materialy z ukrainskoi movy – Research and materials on the Ukrainian language*. (Vol. V), (pp. 31–52). Kyiv [in Ukrainian].
13. Hrytsenko, P. Yu. (1980). *Arealne variuvannia leksyky [Areal variation of vocabulary]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
14. Hrytsenko, S. (2015). Rol polskykh zapozychen u formuvanni movnoi kartyny svitu ukraintsiv (na materialy ukrainskykh pysemnykh pamiatok XVI–XVII st.) [The role of Polish borrowings in the formation of the linguistic picture of the world of Ukrainians (based on the material of Ukrainian written monuments of the 16th–17th centuries)]. *Studia Ukrainica Posnaniensia – Studies Ukrainica Posnaniensia*, 3, 87–96 [in Ukrainian].
15. Hrytsenko, S. (2017). *Dynamika leksyky ukrainskoi movy XVI–XVII st. [Dynamics of the vocabulary of the Ukrainian language of the XVI–XVII centuries]*. Kyiv: KMM [in Ukrainian].
16. Hrytsenko, S. (2009). Polski leksychni zapozychennia XVI–XVII st. [Polish lexical borrowings of the 16th–17th centuries]. *Studia lingvistica*. Vol. 2, pp. 123–129 [in Ukrainian].
17. Humetska, L. L. (1963). Morfematychni substytutsii v naidavnishykh ukrainskykh zapozychenniakh z polskoi movy [Morphematic substitutions in the oldest Ukrainian borrowings from Polish]. *Pytannia slovianskoho movoznavstva – Questions of Slavic linguistics*, (pp. 52–56). Lviv [in Ukrainian].
18. Humetska, L. L. (1976). Sposoby adaptatsii zapozychenoii leksyky v staroukrainskii movi [Ways of adapting borrowed vocabulary in the Old Ukrainian language]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 4, 71–74 [in Ukrainian].
19. Humetska, L. L. (1962). Fonetychni substytutsii v staroukrainskykh zapozychenniakh z polskoi movy [Phonetic substitutions in Old Ukrainian borrowings from Polish]. *Doslidzhennia i materialy z ukrainskoi movy – Research and materials on the Ukrainian language*. (Vol. 5), (pp. 53–62). Kyiv [in Ukrainian].
20. Denysiuk, V. (2022). Etnonimikon ukrainskoi ta polskoi poezii XVI–XVII st. [Ethnonymicon of Ukrainian and Polish poetry of the 16th–17th centuries]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 20, pp. 18–33 [in Ukrainian].
21. Denysiuk, V. (2021). Polski "nepriymnosti" v ukrainskii frazeolohii [Polish "troubles" in Ukrainian phraseology]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 19, pp. 30–40 [in Ukrainian].
22. Denysiuk, V. V. (2024). Polsko-ukrainskyi kulturnyi dialoh XVII st. yak rezultat relihiinoi polemiky [Polish-Ukrainian cultural dialogue of the 17th century as a result of religious polemics]. *Movoznavchyi visnyk – Linguistic Bulletin*, issue 36, pp. 5–14 [in Ukrainian].
23. Denysiuk, V. V. (2024). Ukrainsko-polski movni kontakty v druhii polovyni XVI – pershii polovyni XVII st. [Ukrainian-Polish language contacts in the second half of the 16th – first half of the 17th century]. *Linhvistyka – Linguistics*, 1 (49), 5–19 [in Ukrainian].
24. Dzendzelivskiy, Y. (2004). Ivan Vahylevych – pershyi doslidnyk inshomovnykh zapozychen v ukrainskii movi [Ivan Vahylevych, the first researcher of foreign loanwords in the Ukrainian language]. *Do dzhherel. Zbirnyk naukovykh*

- prats na poshanu Oleha Kupchynskoho z nahody 70-richchia – To the sources. Collection of scientific works in honor of Oleg Kupchynsky on the occasion of his 70th anniversary.* (Vol. 1), (pp. 142–172). Kyiv–Lviv [in Ukrainian].
25. Dzendzelivskiy, Y. O. (1969). *Ukrainsko-zakhidnoslovianski paraleli [Ukrainian-West Slavic parallels]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
26. Zhytetskyi, P. H. (1987). *Vybrani pratsi. Filolohiia [Selected works. Philology]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
27. Zelinska, O. Yu., Denysiuk, V. (2024). Movni zasoby vyrazhennia nstanov u tvorakh Tomasha Mlodzianovskoho [Linguistic means of expressing instructions in the works of Tomasz Młodzianowski]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 22, pp. 19–27 [in Ukrainian].
28. Zelinska, O. Yu. (2022). Pytalni rechennia yak zasib vplyvu na adresata v propovidiakh polskoho barokovoho propovidnyka Tomasha Mlodzianovskoho [Interrogative sentences as a means of influencing the addressee in the sermons of the Polish Baroque preacher Tomasz Młodzianowski]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 21, pp. 34–41 [in Ukrainian].
29. Zelinska O. Yu. (2013). Barokova propovid yak vidobrazhennia ukrainsko-polskykh zviatziv [Baroque sermon as a reflection of Ukrainian-Polish ties]. *Rozdroża. Polsko-ukraiński dyskurs humanistyczny – Crossroads: Polish-Ukrainian Humanist Discourse*, (pp. 275–281). R. Dymczyk, I. Krywoszeja, N. Morawiec (Eds.). Poznań – Humań – Częstochowa [in Ukrainian].
30. Zelinska O. Yu. (2012). Zapozychennia z polskoi movy v ukrainskykh barokovykh kazanniakh KhVII st. [Borrowings from Polish in Ukrainian Baroque Sermons of the 17th century]. *Zjawisku nobilitacji i deprecjacji w języku. Słowa i teksty – The phenomenon of ennoblement and depreciation in language. Words and texts.* (Vol. II), (pp. 339–352). R. Bizior, D. Suska (Eds.). Częstochowa [in Ukrainian].
31. Kernytskyi, I. M. (1964). Sudovo-administratyvna i suspilno-ekonomichna leksyka "Viitivskykh kny" XVI–XVIII st. s. Odrekhovo, kolyshnoho Sianotskoho povitu na Lemkivshchyni [Judicial-administrative and socio-economic vocabulary of the "Vyitovsky books" of the 16th–18th centuries. village of Odrekhovo, former Syanock district in the Lemko region]. *Doslidzhennia i materialy z ukrainskoi movy – Research and materials on the Ukrainian language.* (Vol. VI), (pp. 91–108). Kyiv [in Ukrainian].
32. Lazarenko, O. (2001) Polska literaturna mova v ukrainskolmu suspilstvi XVII st. (na materiali tvoriv Lazaria Baranovycha) [Polish literary language in Ukrainian society of the 17th century (based on the works of Lazar Baranovich)]. *Visnyk. Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Folklorystyka – Bulletin. Literary Studies. Linguistics. Folklore Studies*, issue 11, 53–54 [in Ukrainian].
33. Mozer, M. Pro "prostu rusku" movu Lĕkarstva na ospalyi oumysl cholovĕchii 1607 r. [On the "Common Ruthenian" Language of A Remedy for the Idle Human Mind of 1607]. *Slavia Orientalis*. Vol. LXIX, nr 3, pp. 581–593 [in Ukrainian].
34. Moisiienko, V. (2021). "Zertsalo bohoslovii" Kyryla Stavrovetskoho yak pamiatka ukrainskoi pysemno-literaturnoi movy pochatku XVII stolittia ["Mirror of Theology" by Kyrylo Stavrovetsky as a monument of the Ukrainian written and literary language of the early 17th century] // *Bohoslovskiy traktat Kyryla Stavrovetskoho "Zertsalo bohoslovii" (Pochaiv 1618)* [Theological treatise by Cyril Stavrovetsky "Mirror of Theology" (Pochaiv 1618). V. Moisiienko (Ed.). Lviv: Vyd-vo UKU [in Ukrainian].
35. Moisiienko, V. (2004). Akty Zhytomyrskoho uriadu kintsia XVI – pochatku XVII st. – vazhlyve dzherelo vyvchennia tohochasnoi ukrainskoi literaturno-pysemnoi movy [Acts of the Zhytomyr government of the late 16th – early 17th centuries are an important source for studying the contemporary Ukrainian literary and written language] // *Akty Zhytomyrskoho hrodskoho uriadu: 1590 r., 1635 r. – Acts of the Zhytomyr city government: 1590, 1635*, (pp. 5–41). Zhytomyr [in Ukrainian].
36. Moisiienko, V. (2020). Zapozychennia v praktytsi vedennia kantseliarskykh knykh Pravoberezhnoi Ukrainy (na materialy zhytomyrskykh aktovykh knykh 1590 ta 1635 rr.) [Borrowings in the practice of keeping clerical books of Right-Bank Ukraine (based on the materials of Zhytomyr act books of 1590 and 1635)]. *Volyn–Zhytomyrshchyna – Volyn–Zhytomyr region*, 31, 47–54 [in Ukrainian].
37. Moisiienko, V. (2018). Lĕkarsto... vid pryspanoho rozumu liudskoho abo perekladatska maisternist Demiana Nalyvaika [Medicine... for the dormant human mind or the translation skills of Demyan Nalyvayka]. *Rozprawy Komisji Językowej*. Vol. 66, pp. 297–317 [in Ukrainian].
38. Moisiienko, V. (2020). Polska skladova prostomovnosti staroukrainskoho knyzhnyka [The Polish component of the plain language of the Old Ukrainian scribe]. *Slavia Orientalis*. Vol. LXIX, nr 3, pp. 581–593 [in Ukrainian].
39. Nykonchuk, M. V. (1982). Zapozychennia yak faktor dialektohennoho protsesu [Borrowing as a factor in the dialectogenic process]. *Leksyka ukrainskoi movy v yii zviyazkakh z susidnimi slovianskymi i neslovianskymi movamy. Tezy dopovidei – The vocabulary of the Ukrainian language in its relations with neighboring Slavic and non-Slavic languages. Abstracts of reports*. Uzhhorod, pp. 99–100 [in Ukrainian].
40. Ohienko, I. (mytropolyt Ilarion). (2001). *Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy [History of the Ukrainian literary language]*. Kyiv: "Nasha kultura i nauka" [in Ukrainian].
41. Ohienko, I. (1930). *Ukrainska literaturna mova XVI st. i ukrainskyi Krekhivskiy Apostol 1560-kh rokiv. Literaturno-linhvistychna monohrafiia [Ukrainian literary language of the 16th century and the Ukrainian Krekhiv Apostol of the 1560 Apostle 1560 years old]*. (Vols. 1–2). Varshava: Vyd-vo Varsh. un-tu [in Ukrainian].

42. Pavlinchuk, T. (2022). Osoblyvosti perekladu frazeologichnykh odynyts iz polskoi movy na ukrainsku [Features of translating phraseological units from Polish into Ukrainian]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 20, pp. 41–52 [in Ukrainian].
43. Pavlinchuk, T. (2023). Terminy v perekladi literaturoznavchykh naukovykh tekstiv iz polskoi movy na ukrainsku [Terms in the translation of literary scientific texts from Polish into Ukrainian]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 21, pp. 28–43 [in Ukrainian].
44. Pavlinchuk, T. (2021). Tkwić we wnętrzu: osoblyvosti perekladu okremykh leksychnykh odynyts iz polskoi movy na ukrainsku [Tkwić we wnętrzu: features of translating individual lexical units from Polish into Ukrainian]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 19, pp. 41–52 [in Ukrainian].
45. Piddubna V. V. (2009). Polonizmy v ukrainskii leksykohrafi 20-40 rr. XX st. [Polish language version 20-40-x pp. XX cr.]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
46. Poliuh, L. M. (1991). *Ukrainska abstraktna leksyka XIV – I polovyny XVII st. [Ukrainian abstract vocabulary of the 14th – 1st half of the 17th century]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
47. Rohal, M. S. (1968). Leksychni zapozychennia v ukrainskykh litopysakh k. XVII – I pol. XVIII st. [Lexical borrowings in Ukrainian chronicles of the 17th – 1st half of the 18th century]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
48. Rohal, M. S. (1982). Polonizmy v ukrainsko-biloruskii dilovii movi XIV–XV st. [Polonisms in Ukrainian-Belarusian business language of the 14th–15th centuries]. *Leksyka ukrainskoi movy v yii zviazkakh z susidnymi slovianskymi i neslovianskymi movamy – The vocabulary of the Ukrainian language in its relations with neighboring Slavic and non-Slavic languages. Abstracts of Papers*, (pp. 21–22). Uzhhorod [in Ukrainian].
49. Rohal, M. S. (1968). Polska mova yak dzhherelo cheskykh leksychnykh zapozychen v ukrainskykh litopysakh kintsia XVII – pershoi polovyny XVIII st. [Polish as a source of Czech lexical borrowings in Ukrainian chronicles of the late 17th – first half of the 18th century]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 3, 34–40 [in Ukrainian].
50. Romanova, N. P. (1972). Vyvchennia ukrainsko-polskykh movnykh kontaktiv u slovianskii filolohichnii nautsi [Study of Ukrainian-Polish language contacts in Slavic philology]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 4, 41–50 [in Ukrainian].
51. Rusanivskyi, V. M. (1985). *Dzherela rozvytku skhidnoslovianskykh literaturnykh mov [Sources of the development of East Slavic literary languages]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
52. Rusanivskyi, V. M. (1973). *Slovianski mizhmovni zviazky i formuvannia funktsionalnykh styliv ukrainskoi literaturnoi movy XVI–XVII st. [Slavic interlingual connections and the formation of functional styles of the Ukrainian literary language in the 16th–17th centuries]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
53. Sabadosh, I. (1995). Ukrainsko-polska vzaiemodiia v botanichnii leksytsi [Ukrainian-Polish interaction in botanical vocabulary]. *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim – Dialect and onomastics research on the Polish-East Slavic borderland*, (pp. 87–97). Białystok [in Ukrainian].
54. Svashenko, A. (2003). Semantychni zminy polskykh zapozychen v ukrainskii movi (na materiali pamiatok XVI–XVII st. ta suchasnoi movy) [Semantic changes of Polish borrowings in the Ukrainian language (based on the material of monuments of the 16th–17th centuries and modern language)]. *Ukrainska mova: suchasnist–istoriia – Ukrainian language: modernity–history*, (pp. 203–213). F. Chyzhevskiy, P. Hrysenko (Eds.). Liublin [in Ukrainian].
55. Sinkevych, O. (1996). Ukraino-polski vzaiemyny XIV–XVI st. (etnolohichni aspekt) [Ukrainian-Polish relations of the 14th–16th centuries (ethnological aspect)]. *Dialoh kultur: Ukraina u svitovomu konteksti – Dialogue of cultures: Ukraine in the world context*, (issue 2), (pp. 372–376). Lviv [in Ukrainian].
56. Sus, I. (2023). Hutsulski leksykony (1880–1881 rr.) Yana Gregorovycha [Hutsul Lexicons (1880–1881) by Yan Gregorovich]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 21, pp. 44–52 [in Ukrainian].
57. Sus, I. R. (2019). Ukrainsko-polska i polsko-ukrainska leksykohrafiia XIX stolittia v ukrainistychnomu vymiri [Ukrainian-Polish and Polish-Ukrainian lexicography of the 19th century in the Ukrainian dimension]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
58. Tyshchenko, T. M. (2024). Antroponimy polskoho pokhodzhennia na dialektanii karti Skhidnoho Podillia [Anthroponyms of Polish origin on the dialect map of Eastern Podillia]. *Ukrainska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 22, pp. 28–37 [in Ukrainian].
59. Tyshchenko, T. M. (2010). Polonizmy u strukturi skhidnopodilskykh hovirok [Polonisms in the structure of Eastern Podolia dialects]. *Linhvistyka – Linguistics*, 3 (21), 136–141 [in Ukrainian].
60. Tkach, F. Ye. (1953). Mova dilovykh dokumentiv kantseliarii Bohdana Khmelnytskoho (leksyka i frazeolohiia) [The language of business documents of Bohdan Khmelnytsky's office (vocabulary and phraseology)]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
61. Tkach, F. Ye. (1958). Suspilno-ekonomichna leksyka movy ukrainskykh dokumentiv I polovyny XVII st. *Pratsi Odeskoho derzhavnoho universytetu im. I. I. Mechnykova. Seriia filolohichnykh nauk – Socio-economic vocabulary of Ukrainian documents of the first half of the 17th century*, (issue. 8), (pp. 189–201). Odesa: Vyd-vo ODU [in Ukrainian].
62. Khudash, M. L. (1961). Leksyka ukrainskykh dilovykh dokumentiv k. XVI – poch. XVII st.: na materialakh Lvivskoho Stavropihiiskoho bratstva [Lexicon of Ukrainian business documents of the 16th – early 17th centuries: Based on materials from the Lviv Stavropigian Brotherhood]. Kyiv: Vyd-vo AN URSSR [in Ukrainian].
63. Khudash, M. L. (1960). Sposterezhennia nad leksychnymy polonizmamy v ukrainskii aktovii movi kintsia XVI – poch. XVII st. [Observations on lexical polonisms in Ukrainian formal language of the late 16th – early 17th centuries]

Doslidzhennia i materialy z ukraïnskoï movy – Research and materials on the Ukrainian language. (Vol. III), (pp. 121–139). Kyiv [in Ukrainian].

64. Tsaralunha I. (2012). Polski movni zapozychennia u staroukraïnskykh tekstakh Vyzhivskoi aktovoi knyhy [Polish language borrowings in the Old Ukrainian texts of the Vyzhiv Act Book]. *Problemy slovianoznavstva – Problems of Slavic Studies*, issue 61, pp. 225–230 [in Ukrainian].

65. Sharmanova, N. M. (2024). Aforyzm u znakovii paradyhmi polskoi linhvokultury [Aphorism in the symbolic paradigm of Polish linguistic culture]. *Ukraïnska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 22, pp. 38–46 [in Ukrainian].

66. Yashchuk L. (2021). Predstavlennia materialiv zi "Slovnyka pryzvyshchevykh nazv Zhytomyrshchyny XVI–XVII st." [Presentation of materials from the "Dictionary of Surnames of Zhytomyr Region of the 16th–17th Centuries."]. *Ukraïnska polonistyka – Ukrainian polonistics*, issue 19, pp. 65–81 [in Ukrainian].

67. Budniak, D. (1993). *Adaptacja wyrazów polskich we współczesnym ukraińskim języku literackim [Adaptation of Polish words into contemporary Ukrainian literary language]*. Opole [in Polish].

68. Budniak, D. (1987). Polsko-ukraińskie powiązania leksykalne w XIV–XV wieku [Polish-Ukrainian lexical connections in the 14th and 15th centuries]. *Słownictwo języków słowiańskich w aspekcie porównawczym – Vocabulary of Slavic languages in a comparative aspect*, (pp. 37–45). M. Łesów (Ed). Lublin [in Polish].

69. Getka, J. (2017). *U progu modernizacji. Roskojęzyczne drukarstwo bazylikańskie XVIII wieku. [On the Threshold of Modernization: Russian-Language Basilian Printing of the 18th Century]*. Warszawa [in Polish].

70. Huckowska H. (2003). Wpływ języka polskiego na rozwój ukraińskiej leksyki religijnej [The influence of the Polish language on the development of Ukrainian religious vocabulary]. *Z badań nad polsko-ukraińskimi powiazaniami językowymi – From the research on Polish-Ukrainian linguistic connections*, (pp. 62–73). D. Buczka, M. Łesów (Eds.). Lublin [in Polish].

71. Jurkowski, M. (1959). Pierwsza obszerna praca o polonizmach w języku ukraińskim [The first comprehensive work on Polonisms in the Ukrainian language]. *Slavia orientalis – Slavia orientalis*. (R. VIII, 2–3), (pp. 157–162). Warszawa [in Polish].

72. Karpluk, M. Słownik języka staroukraińskiego XIV–XV w. A rekonstrukcja leksyki staropolskiej [Dictionary of Old Ukrainian from the 14th–15th centuries. And the reconstruction of Old Polish vocabulary]. *Munera linguistica – Munera linguistica*, pp. 157–161 [in Polish].

73. Kość J. (1992). Z historii polsko-ukraińskich związków językowych we wschodniej Lubelszczyźnie [From the history of Polish-Ukrainian linguistic ties in the eastern Lublin region]. *Dzieje Lubelszczyzny – History of the Lublin region*. (Vol. 4), (pp. 101–112). Lublin [in Polish].

74. Kurzowa, Z. (1993). Najważniejsze charakterystyczne rysy języka polskiego w WKL w XVII w. [The most important characteristic features of the Polish language in the GDL in the 17th century]. *Munera linguistica Ladislao Kuraszkiewicz dedikata – Munera linguistica Ladislao Kuraszkiewicz dedikata*, (pp. 199–210). Wrocław–Warszawa–Kraków [in Polish].

75. Richhardt, R. (1957). *Polnische Lehwörter im Ukrainischen [Polish loanwords in Ukrainian]*. Berlin [in German].

76. Rospond, S. (1949). *Studia nad językiem polskim XVI wieku [Studies on the Polish language of the 16th century]*. Wrocław [in Polish].

77. Wakulenko, S., Piddubna, W. (2000). Polonizmy w ukraińskim słownictwie "galicyjskim" według Słownika ukraińsko-włoskiego Jewhena Onackiego [Polonisms in Ukrainian "Galician" vocabulary according to the Ukrainian-Italian Dictionary by Yevhen Onacki]. *Kontakty językowy polszczyzny na pograniczu wschodnim – Linguistic contacts of Polish on the eastern border*, (pp. 253–263). E. Wolnicz-Pawłowska, W. Szulowska (Eds.). Warszawa [in Polish].

78. Witkowski, W. (1996/1997). Polonizmy w języku staroukraińskim [Polonisms in the Old Ukrainian language]. *Annales universitatis Mariae Curie-Skłodowska – Annales universitatis Mariae Curie-Skłodowska*. (Vol. XIV/XV. Sectio FF), (pp. 133–146). Lublin–Polonia [in Polish].

79. Zaręba, A. (1961). Wpływy polszczyzny na słownictwo innych języków słowiańskich [Influence of Polish on the vocabulary of other Slavic languages]. *Język polski – Polish language*, styczeń–luty, XVI, 1–19 [in Polish].

Статтю отримано 14.04.2025 року.

Прийнято до друку 16.06.2025 року.